Joseph Roth

Elevul model[1]

Băiețașul postașului Andreas Wanzl, Anton, avea cel mai remarcabil chip de copilaș din lume. Fețișoara lui îngustă și palidă cu trăsături marcante ce scoteau și mai în evidență nasul coroiat, serios, era încoronată cu un ciuf rar de păr blond patinat. O frunte înaltă trona impunătoare asupra unei perechi de sprâncene albe, abia vizibile, iar sub ele doi ochișori azurii și adânciți în orbite priveau lumea cu seriozitate precoce. O anumită ursuzenie adumbrea buzele strânse, înguste, palide, iar o frumoasă bărbie regulată încheia chipul c-o alură impozantă. Capul era implântat pe un gât subțire, iar trupul era pirpiriu și firav. Doar mâinile puternice, roșii care se bălăbăneau de parcă n-ar fi fost bine prinse în încheieturile fragile contrastau straniu cu înfățișarea sa.

Anton Wanzl era întotdeauna îmbrăcat decent și curat. Niciun firicel de praf pe haina sa, nici cea mai mică găurică la ciorap, nicio cicatrice, nicio zgârietură pe fețișoara-i netedă și palidă. Anton Wanzl se juca rar, nu se ciondănea niciodată cu băieții și nu fura mere din grădina vecinului. Anton Wanzl nu făcea decât să învețe. Învăța de dimineața până noaptea târziu. Cărțile și caietele lui erau imaculate, învelite în hârtie de ambalat albă, pe prima pagină se afla numele său cu litere neobișnuit de mici și minuțioase pentru un copil. Carnetele lui cu note strălucite

[1] **Der Vorzugschüler** a apărut prima dată într-o variantă prescurtată în ziarul vienez **Osterreichs Illustrierte Zeitung** la 10 septembrie 1916. Textul integral publicat după varianta din manuscris s-a făcut în 1973.

erau adăpostite ceremonios într-o copertă cărămizie alături de albumul cu cele mai splendide timbre pentru care Anton era invidiat mai mult decât pentru notele sale.

Anton Wanzl era cel mai liniștit copil de prin împrejurimi. La școală ședea tăcut cu brațele „încrucișate", cum prevedea regulamentul, și fixa cu ochișorii săi precoce gura profesorului. Era, bineînțeles, primul din clasă. Era dat mai mereu ca exemplu în fața întregii clase, maculatoarele lui nu știau ce e aceea o linie roșie, cu excepția impunătorului 1 care scânteia constant sub toate lucrările sale. Anton dădea răspunsuri chibzuite, pertinente, era întotdeauna pregătit, niciodată bolnav. Ca țintuit își ocupa locul în bancă. Cel mai mult îl stinghereau recreațiile. Căci trebuia să iasă toată lumea, sălile de clasă fiind aerisite, doar „monitorul" rămânea. Anton, în schimb, stătea în curtea școlii, se lipea timid de perete și nu îndrăznea să facă un pas de teamă să nu fie răsturnat de unul din copiii gălăgioși și alergători. Când însă suna iarăși clopoțelul, Anton răsufla ușurat. Îngândurat asemeni directorului, pășea în urma copiilor tropăitori și îmbulziți; îngândurat, se ducea la bancă, nu schimba o vorbă cu nimeni, se ținea drept ca o lumânare și se prăbușea automat pe locul său de-ndată ce învățătorul poruncea „luați loc!".

Anton Wanzl nu era un copil fericit. Îl mistuia o ambiție arzătoare. O voință de fier să strălucească, să-și depășească toți colegii, care aproape-i stârpea slabele forțe. Momentan Anton avea un singur țel. Voia să ajungă „monitor". Pe atunci era un elev „mai puțin bun", dar cel mai vârstnic din clasă și vârsta aceea stimabilă trezea respectul învățătorului. „Monitorul" era un fel de suplinitor al învățătorului. În absența acestuia, elevul astfel numit trebuia să fie atent la colegii săi, să-i „scrie" pe cei gălăgioși și să-i raporteze învățătorului, să se asigure de ștergerea tablei, de udarea buretelui și de ascuțirea cretei, să adune bani pentru caiete, călimări și reparații ale pereților crăpați și geamurilor sparte. O asemenea funcție îl impresiona enorm pe micul Anton. Clocea în nopțile nedormite planuri atroce de răzbunare, se frământa neobosit cum să-l dea jos pe „monitor" și să preia el însuși această funcție onorifică. Într-o zi i-a venit ideea. „Monitorul" avea o predilecție nemaipomenită pentru cerneluri și creioane colorate, pentru canari, porumbei și puișori. Cu cadouri de acest gen era ușor de corupt, iar dăruitorul putea să facă gălăgie după pofta inimii fără a fi pârât. Aici voia Anton să intervină. El, unul, nu dădea niciodată cadouri. Însă mai era un tânăr care nu plătea tribut. Era cel mai sărac din clasă. Cum „monitorul" nu-l putea denunța pe Anton, pentru că nimeni nu-l credea în stare de pozne, băiatul sărac era victima zilnică a furiei delatoare a monitorului. Din asta Anton putea brodi ceva sclipitor. Nimeni n-o să se prindă că voia să devină „monitor". Nu, dacă și-l lua la inimă pe junele stâlcit în bătaie și-i

dezvăluia învățătorului coruptibilitatea scandaloasă a tânărului tiran, toată lumea o să considere asta o faptă extrem de dreaptă, cinstită și curajoasă. Iar apoi nimeni altcineva nu mai putea spera la postul liber de monitor în afară de însuși Anton. Și astfel într-o zi și-a luat inima în dinți și l-a ponegrit pe „monitor”. Acesta a fost de-ndată eliberat din funcție prin administrarea câtorva lovituri de nuia, iar Anton Wanzl, numit solemn „monitor”. I-a mers.

Anton Wanzl ședea la catedra neagră cu multă plăcere. Era un sentiment atât de încântător să privești clasa de la o înălțime respectabilă, să hârșâiești cu creionul, să împarți încolo și-ncoace avertizări și să te joci nițeluș de-a providența, în timp ce-i notezi pe gălăgioșii care n-au habar de dreapta pedeapsă ce-i așteaptă, și să știi dinainte pe cine-l ajunge soarta neîndurătoare. Câștigase încrederea învățătorului, avea permisiunea să ducă caietele, putea să-și dea importanță, se bucura de o anume stimă. Dar ambiția lui Anton Wanzl nu se calmase. În schimb, avea un nou țel dinaintea ochilor. Și lupta pentru el din răsputeri.

Totuși, nu i se putea spune „lingău”. La suprafață își păstra mereu demnitatea, cel mai mic gest al său era bine gândit, le făcea mici atenții profesorilor c-o mândrie potolită, îi ajuta la îmbrăcarea pardesiului cu alura cea mai severă, și toate lingușelile lui nu băteau la ochi și lăsau impresia unei îndatoriri de serviciu.

Acasă i se spunea „Tonerl” și trecea drept o persoană vrednică de respect. Tatăl său avea însușirile tipice unui factor provincial: jumătate oficial, jumătate consilier intim, cunoscătorul unor sumedenii de secrete de familie, o țâră respectabil, o țâră slugarnic, puțin trufaș, puțin ciubucar. Avea pasul tărăgânat specific poștașilor, își târșâia picioarele, era mic și uscățiv ca un croitoraș, avea o beretă de serviciu prea largă și niște pantaloni olecuță prea lungi, însă era un adevărat „om de treabă” și se bucura de o oarecare considerație printre superiori și concitadini.

Singurului său fiu domnul Wanzl îi arăta un respect cum avea numai față de domnul primar și domnul diriginte de poștă. Da, nu o dată se gândea domnul Wanzl în după-amiezele lui libere de duminică: domnul diriginte de poștă e doar atât, un diriginte de poștă. Dar ce n-ar putea deveni Anton al meu! Primar, director de liceu, căpitan districtual și – iar aici domnul Wanzl făcea un salt mare – poate chiar ministru?

Când își împărtășea gândurile soției, aceasta își ducea la ochi colțurile șorțului albastru, întâi pe cel drept, apoi pe cel stâng, suspina nițel și spunea doar: „Da, da.” Deoarece doamna Margarethe Wanzl nutrea față de bărbatul și feciorul ei un respect enorm, și dacă punea mai presus de orice un poștaș, unde va pune un ministru?! Micul Anton, în schimb, răsplătea grija și

iubirea părinților săi cu foarte multă ascultare. Firește, nu-i cerea prea mare efort. Și cum părinții lui comandau puțin, Anton avea puțin de ascultat. Ambiția lui de a fi cel mai bun elev mergea laolaltă cu străduința sa de a fi numit un „fiu bun”. Când în timpul verii mama îl lăuda prietenelor în fața porții pe banca din lemn de culoarea gălbenușului, iar Anton ședea pe cotețul găinilor cu a sa carte, inima lui se umfla de orgoliu. Desigur, el își întipărea cea mai indiferentă mină, pe deplin absorbit de lucrul lui, părea să nu fi auzit un cuvânt din vorbirea muierească. Căci Anton Wanzl era diplomat hârșit. Era așa abil, că n-avea cum să fie bun.

Nu, Anton Wanzl nu era bun. Nu avea iubire, nu avea inimă. Nu făcea decât ceea ce-i părea chibzuit și practic. Nu dăruia iubire și nici n-o cerea. Nu simțea niciodată nevoia unei tandreți, unei mângâieri, nu era tânguitor, nu plângea niciodată. Anton Wanzl nici n-avea lacrimi. Întrucât un băiat de ispravă n-are voie să plângă.

Așa s-a maturizat Anton Wanzl. Sau mai bine spus: a crescut. Căci tânăr, Anton n-a fost nicicând.

Nici la liceu Anton Wanzl nu s-a schimbat. Doar a devenit mai grijuliu cu aspectul lui exterior. Era în continuare premiantul, elevul model, silitor, cuviincios și virtuos, stăpânea la fel de bine toate disciplinele, nu avea așa-numite „obiecte preferate”, fiindcă în el nu era absolut nimic care să aibă de-a face cu iubirea. Totuși, declama baladele lui Schiller cu patos aprins și elan artistic, juca teatru la felurite sărbători școlare, vorbea iscusit și înțelept despre iubire, dar el, unul, nu se îndrăgostea niciodată, iar în fața fetelor juca rolul plictisitor al unui mentor și pedagog. În schimb, era un dansator excelent, căutat la sindrofii, cu ghete și maniere perfect lustruite, cu pantaloni și ținută la dungă, în vreme ce curățenia plastronului, suplinea ceea ce caracterului său îi lipsea din această însușire. Își ajuta totdeauna colegii, dar nu pentru că voia să ajute, ci de frică să nu aibă cândva și el nevoie de ceva de la alții. Își asista în continuare profesorii la punerea pardesiului, însă fără să bată la ochi, și în pofida înfățișării sale bolnăvicioase nu se îmbolnăvea niciodată.

După strălucita absolvire a examenului de maturitate, după felicitările și urările obligatorii și sărutările și îmbrățișările părintești, Anton se gândi la orientarea viitoare a studiilor sale. Teologie! Poate i s-ar fi potrivit cel mai bine, îl recomanda palida-i fățărnicie. Dar – teologie! Cât de lesne te poți astfel compromite! Nu, nu asta. Ca să se facă medic, iubea prea puțin oamenii. I-ar fi plăcut să fie avocat, încă și mai mult procuror – dar jurisprudența – nu era ceva nobil, nu era considerată ca ceva ideal. Idealist erai în schimb dacă studiai filosofia. Sau mai cu

seamă: literatura. O „meserie de muritor de foame" – spunea lumea. Dar poți parveni la bani și faimă dacă le manevrezi bine. Și să le manevreze bine – asta o știa Anton.

Așadar Anton era student. Dar un student așa de „bățos" nu mai văzuse lumea până atunci. Anton nu fuma, nu bea, nu se bătea. Desigur, era musai să facă parte dintr-o asociație, era ceva visceral pentru el. Era musai să aibă colegi pe care să-i întreacă, era musai să strălucească, să aibă o funcție, să țină conferințe. Și chiar dacă ceilalți membri ai asociației îi râdeau în față, îi ziceau cloșcă și tocilar, în taină nutreau un respect imens față de tânărul care deși era de-abia în primele semestre, poseda cunoștințe atât de vaste.

Până și profesorii îi arătau deferență. Că era inteligent, își dădeau seama din prima clipă. De altfel, el era o carte de referință extrem de necesară, un dicționar ambulant, știa toate cărțile, autorii, datele, editurile, cunoștea toate edițiile mai noi, îmbunătățite, era înfigăreț și șoarece de bibliotecă. Poseda însă și talentul ascuțit de a combina lucruri disparate, peticea olecuță cam mult, dar ce-i delecta cel mai mult pe profesori era un dar al naturii extrem rar. Anume putința de a da din cap ore în șir fără să obosească. Se arăta mereu de acord. În prezența profesorilor nu avea obiecții. Și așa se întâmplă că Anton Wanzl devenise o personalitate cunoscută la seminarii.

Era mereu amabil, totdeauna liniștit și îndatoritor, găsea cărțile de negăsit, scria anunțuri și înștiințări de conferințe, însă continua să țină pardesie, s-o facă pe-a țârcovnicul, ușierul, asistentul profesorilor.

Într-un singur domeniu nu se remarcase Anton Wanzl: în cel al iubirii. Dar nici nu avea nevoie de iubire. Desigur, atunci când se gândea în sinea lui, găsea că doar posesia unei muieri are să-i procure stima deplină a prietenilor și colegilor. Doar atunci tachinările vor fi încetat, doar atunci Anton va fi respectat, stima și de neatins, ca un bărbat demn de a fi urmat.

Și dorința lui nemăsurată de dominație cerea o ființă care să-i fie devotată trup și suflet, o ființă pe care să o formeze și să o modeleze după cum îi e voia. Până acum Anton Wanzl ascultase. Acum vrea în sfârșit să poruncească. Și numai o femeie îndrăgostită l-ar fi ascultat în toate. Trebuie numai să le manevreze bine. Și să le manevreze bine – asta o știa Anton.

Mica Mizzi Schinagl era vânzătoare de corsete la Popper, Eibenschütz & Co. Era o fetișcană grațioasă, brună, cu doi ochi mari și cafenii de căprioară, un năsuc obraznic și o buză superioară nițeluș prea scurtă, încât dinții albi de șoricică îi sticleau fulgerător. Era deja „ca și logodită" și anume cu domnul Julius Reiner, comis și specialist în cravate și batiste, tot la firma Popper, Eibenschütz & Co. Mizzi îl plăcea oarecum pe tânărul dichisit, însă căpșorul ei mititel și cu atât

mai puțin inima ei nu și-l puteau imagina pe domnul Julius Reiner ca soț al Mizzei Schinagl. Nu, nu-i posibil să-i devină soț tânărul ăla care nici cu doi ani în urmă a căpătat două palme răsunătoare de la domnul Markus Popper. Mizzei îi trebuie un bărbat la care să se uite de jos în sus, un gentilom dintr-o clasă socială superioară. Firea veritabil femeiască al cărei tact înnăscut bărbatul e nevoit să-l atragă de partea sa prin educație, găsea dublu de urâte multe părți ale specialistul în cravate și batiste. De altfel, Mizzi Schinagl ar fi preferat un student tânăr, unul din nenumărații flăcăi cu berete pestrițe care la terminarea programului așteptau angajatele afară. Mizzi ar fi fost foarte bucuroasă să fie abordată pe stradă de un domn, numai de Julius Reiner n-ar fi atât de teribil de prevăzător.

Dar tocmai atunci mătușa ei, doamna Marianne Wontek, din Josefstadt, a primit un chiriaș nou și amabil. Domnul Anton Wanzl era foarte serios și cultivat, dar și de o curtoazie plină de atenție, în special față de domnişoara Mizzi Schinagl. În după-amiezele de duminică, ea îi aducea cafeaua în cameră, iar junele își arăta mereu recunoştința cu o vorbă prietenoasă și o privire caldă. Astfel, o dată a invitat-o să ia loc, însă Mizzi a mulțumit, a murmurat ceva cum că nu vrea să deranjeze, s-a înroșit și a zbughit-o oarecum tulburată în odaia mătușii. În schimb, atunci când domnul Anton a salutat-o într-o zi pe stradă și a luat-o de braț, Mizzi s-a învoit bucuroasă, a făcut chiar un mic ocol pentru a ajunge la locuința ei, a stabilit cu domnul Anton Wanzl, *studiosus philosophiae*, o întâlnire pe duminică și în dimineața următoare s-a certat cu Julius Reiner.

Anton Wanzl a apărut îmbrăcat simplu, dar elegant, părul lui fad, tern avea astăzi o cărare mai grijuliu pieptănată ca de obicei, însă pe chipul lui alb și rece de marmură se putea ghici o ușoară emoție. Ședea în parcul municipal alături de Mizzi Schinagl și-și bătea capul cu ce ar trebuie să zică. Nu mai trecuse printr-o încercare așa grea. Însă Mizzi se pricepea la taclale. Povestea de una și de alta, se însera, liliacul înmiresma, mierla cânta, mai chicotea dintre tufe, și Mizzi Schinagl uită astfel de sine și spuse direct: „Anton, te iubesc.” Domnul Anton Wanzl se sperie nițel, Mizzi Schinagl și mai abitir, voia să-și ascundă undeva chipul inflamat și n-a găsit loc mai bun decât pulpanele hainei domnului Anton Wanzl. Domnului Anton Wanzl nu i se mai întâmplase așa ceva, plastronul său țeapăn foșni perceptil, însă i-a venit mintea la loc – odată și odată tot e să se întâmple și asta!

După ce s-a liniștit, i-a trecut prin cap o idee excelentă. „Ich bin din, du bist min[2]”[Eu-s al tău, tu ești a mea], cită el în surdină. Și asta servi ca legătură pentru o mică conferință despre

[2] „Eu-s al tău, tu ești a mea”, în germană veche. Personajul inversează versurile originale: „Du bist min ih bin din”

perioda Minnesinger-ilor, vorbi cu patos despre Walther von der Vogelweide, intră chiar și în prima și a doua schimbare consonantică, de acolo a trecut la frumusețea limbii noastre materne și, fără vreun pasaj de tranziție, la fidelitatea femeilor germane. Mizzi asculta încordată, nu înțelegea o iotă, dar taman așa e omul cult, tocmai astfel trebuie să vorbească un om de felul domnului Anton Wanzl. Conferința lui îi părea la fel de frumoasă ca șuieratul mierlei și fluierul privighetorii. Însă din pură dragoste și primăvară n-a mai putut răbda și a întrerupt minunata conferință a lui Anton cu un sărut de-a dreptul plăcut pe buzele înguste și palide ale lui Wanzl, sărut pe care acesta găsi nu mai puțin plăcut să-l întoarcă. Curând plouă asupra lui cu săruturi de care domnul Wanzl nici nu putea și nici nu dorea să se apere. Într-un sfârșit, s-au dus acasă tăcuți, Mizzi avea prea multe pe inimă, iar Anton, cu toate că și-a bătut capul, n-a găsit ce să zică. Era bucuros că Mizzi i-a redat libertatea după o duzină de sărutări fierbinți și îmbrățișări. Din ziua aceea memorabilă „se iubeau”.

Domnul Anton Wanzl s-a obișnuit curând cu situația. În cursul săptămânii învăța și duminica iubea. Orgoliul lui era flatat de faptul că a fost văzut cu Mizzi de câțiva membri ai asociației studențești și salutat cu zâmbete pline de subînțelesuri. Era silitor și tenace și n-a mai trecut multă vreme până Anton Wanzl a devenit doctor. Și-a făcut intrarea în liceu ca „debutant” cu urările și jubilația epistolară a părinților, recomandat „călduros” de profesori, salutat cordial de director.

Consilierul aulic Sabbäus Kreitmeyr era directorul liceului de stat cezaro-crăiesc nr. 2, un filolog reputat, cu o sumedenie de așa-numite „relații”, iubit de școlari, în grațiile superiorilor, și frecventa cea mai bună societate. Soția lui Cäcilie știa să țină „casa deschisă” pentru musafiri, organiza serate și baluri, cu scopul de a o mărita pe unica fiică a directorului Lavinia – așa cum o numise el puțin cam nepotrivit. Consilierul aulic Sabbäus Kreitmeyr, asemeni majorității erudiților de modă veche, era ținut sub papuc, considera just tot ceea ce stima lui consoartă dispunea și credea în ea ca în regulile gramaticii latine în afara cărora nu există mântuire. Lavinia lui era o copilă foarte ascultătoare, nu citea romane de niciun fel, nu se îndeletnicea decât cu mitologia antică și totuși se îndrăgostise de tânărul ei profesor de pian, virtuozul Hans Pauli.

Hans Pauli era o adevărată natură de artist. Sufletul ingenuu de copil al Laviniei îl fascina. Era încă nepriceput în ale dragostei, Lavinia era prima ființă feminină cu care petrecea ore în șir, la ea găsea admirația care altminteri îi era cam rar acordată; și deși fata consilierului aulic nu putea fi numită frumoasă – avea o frunte cam prea lată și ochi apoși, incolori – cu toate acestea,

fie și numai pentru statura ei frumoasă, n-ai fi putut zice că-i urâtă. În plus Hans Pauli visa la o femeie „germană”, ținea la fidelitate și cerea, asemeni majorității artiștilor, o ființă feminină cu care să-și satisfacă capriciile, dar la care să poată găsi de asemenea consolare și reconfortare. Ori domnișoara Lavinia părea cea mai potrivită pentru acest scop, și cum în jurul ei plutea farmecul tinereții în floare, fantezia de a artist a domnului Hans Pauli îi jucă o festă, iar virtuozul de viitor renume se îndrăgosti lulea de domnișoara Lavinia Kreitmeyr.

Cum stăteau lucrurile între cei doi, domnul Anton Wanzl a înțeles-o numaidecât din prima seară petrecută în casa Kreitmeyr. Lavinia Kreitmeyr nu-i plăcea deloc. Dar instinctul cu care sunt mereu echipați elevii model ai vieții, i-a spus că Lavinia ar fi o femeie cu totul potrivită pentru el, iar domnul consilier aulic Sabbäus un socru încă și mai potrivit. Artistul ăsta copilăros de Pauli e ușor de îndepărtat. Trebuie numai să le manevreze bine. Și să le manevreze bine – asta o știa Anton.

După o jumătate de oră, domnul Anton Wanzl a descoperit că doamna Cäcilie juca rolul principal în casă. Dacă dorea mâna domnișoarei Lavinia, atunci mai întâi trebuie să câștige inima mamei. Și cum era mai priceput la întreținut matroane între două vârste, decât femei tinere, combină după vechea regulă latină utilul cu plăcutul și-i făcu curte doamnei director. I-a turuit nenumărate complimente gingașe pe care un Pauli în prostia lui pură nu le-ar fi spus decât domnișoarei Lavinia. Și nu după multă vreme doamna Cäcilie Kreitmeyr a prins drag de domnul Anton Wanzl.

Față de rivalul său, Hans Pauli, Anton se purta c-o politețe rece și ironică. Propria sensibilitate artistică îi dezvălui muzicantului cu cine are de-a face. El, nesăbuitul, copilul, a văzut mai adânc în domnul Anton Wanzl decât toți profesorii și înțelepți. Dar Hans Pauli nu era un diplomat. În prezența lui Anton Wanzl, el își expunea totdeauna părerea cu sinceritate. Anton rămânea rece și obiectiv, Pauli se înfierbânta, Anton îl asalta iute cu armamentul greu al erudiției sale, și împotriva unor asemenea arme Hans Pauli n-avea cum să se apere, căci, aidoma multor muzicanți, n-avea prea multe cunoștințe, firea lui visătoare și melancolică sufoca în el ceea ce în societatea se numește „spirit”, și era nevoit să se retragă rușinat.

Domnișoara Lavinia Kreitmeyer se dădea, ce-i drept, în vânt după Bach și Beethoven și Mozart, dar ca o veritabilă fiică de filolog cu faimă încerca o venerație la fel de mare și pentru erudiție. Hans Pauli îi păruse a fi un Orfeu, căruia până și flora și fauna erau silite să-i dea ascultare. Acum însă s-a ivit un Prometeu care aduce focul sfânt din Olimp taman în locuința

domnului consilier aulic Kreitmeyr. Hans Pauli, în schimb, s-a discreditat în repetate rânduri, iar în societate nu conta aproape deloc. În plus Anton Wanzl era ridicat în slăvi de consilierul aulic și lăudat mult de mamă. Lavinia era o fată ascultătoare. Și când într-o zi domnul Kreitmeyer a sfătuit-o să-i dea mâna ca parteneră de viață a domnul doctor Wanzl, ea a spus: „Da." Tot un „da" i-a fost dat să audă și preafericitului Anton când acesta i-a pus cu modestie întrebarea domnișoarei. Logodna a fost stabilită într-o zi anume, ziua de naștere a Laviniei. Hans Pauli a înțeles însă de-abia atunci tragedia vieții lui de artist. Era disperat că l-au preferat pe Anton Wanzl în locul său, ura oamenii, lumea, pe Dumnezeu. Apoi s-a urcat pe un vapor, s-a dus în America, a cântat în cinematografe și varieteuri, a devenit un geniu ratat și în cele din urmă a murit de foame pe stradă.

Într-o splendidă seară de iunie a avut loc celebrarea logodnei în casa consilierului aulic. Doamna Cäcilie foșnea într-o rochie de mătase cenușie, domnul consilier aulic Kreitmeyr se simțea incomodat în fracul său prost croit și trăgea când de cravata lui strâmbă, când de butonii poleiți. Domnul Anton radia de bucurie la brațul logodnicei sale, îmbrăcată deschis la culoare, nițel cam serioasă, s-au ținut toasturi, s-au răspuns la ele, s-au ciocnit pahare, au răsunat urări până afară prin ferestrele deschise și s-au confundat cu claxoanele mașinilor.

În depărtare, valurile Dunării suspinau cântul lor vechi de când lumea despre devenire și pierire. Duceau cu ele stelele și norișorii albi, cerul albăstrui și luna. Noaptea hălăduia în parfumul intens al tufelor de iasomie și ținea vântul în brațele ei firave ca nici cea mai lejeră boare să nu scape prin lumea înăbușitoare.

Mizzi Schinagl stătea la mal. Nu se temea de apa întunecată și adâncă ce se căsca sub ea. Acolo jos e probabil plăcut și tihnit, nu te lovești de muchii și colțuri ca pe pământul nerod de deasupra, și înăuntru nu sunt decât pești, ființe mute care nu pot minți, care nu pot minți atât de cumplit ca oamenii cei răi. Pești muți! Muți! Și copilașul ei era mut, născut mort. „E mai bine așa", i-a spus mătușa Marianne. Da, da, într-adevăr era mai bine așa. Și totuși viața fusese atât de frumoasă! În ziua aceea, cu un an în urmă. Da, dacă copilul trăia, trebuia și ea să trăiască, mama. Dar așa! Copilul era mort, moartă și viața. . .

Cântecul unor voci adânci, guturale de bărbați răsună brusc în tăcerea noptatică. Cântece studențești, cântece vechi – erau studenți. Oare toți studenții erau la fel? Nu! Wanzl ăsta! Nici student nu era cu adevărat! Oh, îl știa bine. Era un laș, un ipocrit, un impostor! Oh, cât îl ura! Cântecele sunau tot mai aproape. Se auzeau pașii cu claritate.

„Fârtații” lui Anton se întorceau de la o sărbătoare estivală. Domnul Xandl Hummer, student la drept, cam de patruzeci de ani, înmatriculat de nouă ani, poreclit „butoiul cu bere”, nu se îmbăta ușor și-și lua avânt voinicește. Ochișorii lui zăriră în depărtare la mal silueta unei femei.

- Hopa, băieți, avem de salvat o viață! zise el.

- Domnișoară, strigă el, așteptați o clipă! Acușica vin!

Mizzi Schinagl se uită posacă la chipul lui Xandl roșu și buhăit. Îi fulgeră-n minte un gând neașteptat. Ce ar fi dacă... da, da, voia să se răzbune! Să se răzbune pe lume, pe societate! Mizzi Schinagl râdea. Un râs ascuțit, tăios. Așa râde una care – se gândi ea. O singură privire mai aruncă în apă. Apoi se uită o vreme în gol.

Nu auzea glumele grosolane ale studenților. El însă o luă de braț. Fu purtată în triumf până la „odaia” lui Xandl.

În dimineața următoare, „butoiul cu bere” a dus-o la „pensionul” „mătușii” Waclawa Jancic din Spittel.

Domnul Wanzl a revenit din călătoria de căsnicie și din vacanță cu tânăra lui soție. Era un profesor conștiincios, sever, drept. Creștea în ochii superiorilor, era un personaj din lumea bună și lucra la o operă științifică. Remunerația lui creștea și creștea, sărea dintr-o categorie socială în alta. Părinții lui i-au făcut pe plac și au murit imediat după nuntă, amândoi aproape în același timp. Domnul Anton Wanzl, spre uimirea generală a celor din orașul său natal, a binevoit să se transfere.

Micul liceu din localitate era administrat de un director bătrân, un bărbat delăsător, solitar, fără nevastă și copil, care trăia numai în trecut și care nu se mai ocupa de îndatoririle sale. Cu toate acestea, își iubea funcția, simțea nevoia să vadă chipuri tinere și surâzătoare în jurul său, să-și îngrijească copacii din parcul mare, să fie salutat respectuos de cetățenii orașului. Consiliului școlar provincial îi era milă de bătrân și nu-i aștepta decât moartea.

A venit Anton Wanzl și a luat în mână frâiele școlii. Deoarece era cel mai avansat în grad, a devenit secretar, a scris rapoarte consiliului școlar, a primit în administrare bugetul, supraveghea lectiile și reparațiile, făcea ordine. Când în când ajungea și la Viena, iar în timpul seratelor, mai rare, dar totuși încă organizate de soacra lui, avea uneori ocazia să facă și un raport oral unui domn de la prefectură. Se pricepea de minune să-și pună în cea mai bună lumină propria activitate, să vorbească de directorul său cu un ușor ton de compătimire și să-și însoțească cuvintele cu o ridicare din umeri plină de aluzii. De restul însă se ocupă doamna Cäcilie

Kreitmeyr. Într-o zi bătrânul domn director se plimba cu secretarul său dr. Wanzl prin grădinile liceului. Vârstnicul domn se bucura la vederea copacilor, la răstimpuri țâșnea în fugă chipul proaspăt al unui copil și se făcea iarăși nevăzut. Inima de moșneag a domnului director se veselea.

În acel moment a apărut de după colț îngrijitorul, a dat bineţe și i-a înmânat o scrisoare voluminoasă. Domnul director a tăiat cu circumspecție plicul alb, a scos coala cu imensa pecete oficială și a început să citească. O expresie de groază a animat deodată trăsăturile sale îmbătrânite și ofilite. A făcut un gest ca și cum ar fi vrut să se apuce de inimă, s-a clătinat și a căzut. După câteva secunde a murit în brațele secretarului său.

Domnului director dr. Anton Wanzl îi mergea bine. Ambiția lui se odihnea de ani buni. Se gândea uneori la o catedră universitară, ar fi putut-o obține, dar apoi și-a schimbat gândul. Era foarte mulțumit de sine însuși. Și cu atât mai mult de oameni. Uneori în ungherul cel mai adânc al inimii sale râdea de credulitatea lumii. Însă buzele lui palide rămâneau pecetluite. Nici când era singur, între cei patru pereți ai săi, nu râdea. Se temea că pereții au nu numai urechi, ci și ochi și ar putea să-l trădeze.

N-avea copii și nici nu-și dorea. Acasă, el era stăpânul, consoarta lui se uita la el cu admirație, școlarii îl stimau. Doar la Viena n-a mai fost de ani buni. Acolo i s-a întâmplat odată ceva tare neplăcut. Într-o seară pe când se întoarcea acasă de la operă cu nevasta, a întâlnit la colț o târfă fardată strident care i-a aruncat o privire doamnei Lavinia aflate alături și a pufnit într-un râs ascuțit. Îndelung i-a răsunat în urechi domnului Anton Wanzl acest râs sălbatic.

Directorul Wanzl a mai trăit multă vreme fericit împreună cu soția. Dar forțele lui încordate strașnic îl părăseau încet-încet. Organismul său întins peste puteri se răzbuna. Slăbiciunea ținută-n frâu prin forța voinței încrâncenate se revărsă dintr-o dată. O gravă pneumonie îl azvârli pe Anton Wanzl în patul de bolnav care avea să nu-i mai dea drumul. După câteva săptămâni de mari suferințe Anton Wanzl a murit.

Au venit toți elevii, toți cetățenii orășelului, coroane cu panglici lungi, negre acopereau sicriul, au fost ținute discursuri, și-au luat rămas bun.

Domnul Anton Wanzl, în schimb, zăcea cufundat înăuntru în sicriul de metal și râdea. Anton Wanzl râdea întâia oară. Râdea de credulitatea oamenilor, de prostia lumii. Aici putea râde. Pereții cutiei sale negre n-aveau cum să-l trădeze. Și Anton Wanzl râdea. Râdea tare și din toată

inima. Elevii au insistat să-i facă iubitului și preastimatului lor director o piatră funerară din marmură. Pe aceasta, sub numele răposatului erau înscrise versurile:

„Mereu în cinste și credință fii până în mormântul rece.[3]”

[3] **Üb immer Treu und Redlichkeit Bis an dein kühles Grab**, primele versuri din poezia lui Ludwig Christoph Heinrich Hölty **Der alte Landmann und sein Sohn** devenite celebre printr-o melodie pusă pe notele lui Mozart.